

Correctievoorschrift VWO

2014

tijdvak 2

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 64 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

Blok 1 Armoede en ondergang

1 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- (tijd) Er zijn twee momenten uit het verhaal of twee opeenvolgende gebeurtenissen in één tafereel weergegeven: links Nicolaas (met aureool) die iets door het raam gooit, rechts de vader (een oude, magere man) die het verkregen geschenk aan zijn dochters aanreikt 1
- (ruimte) De schilder heeft de voorgevel van de woning weggelaten, zodat de beschouwer de personen die binnen zijn kan zien en tegelijkertijd Nicolaas buiten het huis (die niet door de vader en dochters gezien kan worden) 1

2 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De kleuren van mens en stad zijn naturalistisch, maar de hemel is weergegeven als een gouden vlak (evenals het aureool van Sint-Nicolaas).
- Er is duidelijk diepte gesuggereerd door een soort lijnperspectief en/of door verschillende aanzichten van gebouwen (met details en schaduw) te tonen (maar er is geen sprake van een perspectivische constructie en/of consequente verhoudingen).
- De figuren hebben tamelijk natuurlijke proporties/(ver)houdingen (en/of zijn langgerekt) en/of zijn enigszins plastisch (maar nog niet gebaseerd op de leer van de anatomie).

per juist antwoord 1

3 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- overeenkomst: de heilige Nicolaas was een weldoener die geschenken gaf aan (arme, maar goede) mensen, zoals de huidige Sinterklaas geschenken uitdeelt ('wie zoet is krijgt lekkers') 1
- verschil: de legende preekt (christelijke) naastenliefde; de huidige Sinterklaas is een 'autoriteit' die oordeelt over het gedrag van kinderen en/of die hen bang maakt(e) voor straf ('wie stout is de roe') en/of het sinterklaasfeest is een profaan feest geworden zonder nog veel christelijke moraal en/of het sinterklaasfeest is tegenwoordig vooral een commerciële aangelegenheid en/of is voornamelijk een festiviteit voor kinderen (die nog in wonderen/sprookjes geloven) 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|----------|---|-------------------|
| 4 | <p>maximumscore 2</p> <p>(In de late middeleeuwen maakt het gregoriaans langzamerhand plaats voor meerstemmige muziek en wordt buiten de kerk gezongen met begeleiding van een instrument.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • In de muziek zijn nog kenmerken van het gregoriaans (in het Latijn) hoorbaar: eenstemmig en/of er ontbreekt een vast ritme/vaste maat en/of de muziek is afwisselend syllabisch/melismatisch • Er is een instrument te horen, waardoor het muziek voor buiten de kerk (in de volkstaal) moet zijn (en dat is pas vanaf de twaalfde/dertiende eeuw) | <p>1</p> <p>1</p> |
| 5 | <p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Het drama beeldde uit wat in de dienst werd gezegd en/of de meeste gelovigen beheersten geen Latijn, de taal die in de mis gebruikt werd. Om deze gelovigen bij de christelijke leer/de christelijke verhalen te betrekken en om ze te raken, was drama een geschikt middel.</p> | |
| 6 | <p>maximumscore 1</p> <p>één van de volgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Omdat een motet een meerstemmige compositie is met mogelijkheden voor hoge en lage stemmen, zijn meer contrasten mogelijk: elke stem heeft een eigen expressie, waardoor een ‘veelkleurig’ palet van emoties kan ontstaan. – Omdat een motet een meerstemmige compositie is waarin harmonieën/akkoorden ontstaan, kunnen meer emoties worden uitgedrukt. – Omdat een motet een meerstemmige compositie is waarin elke stem zijn eigen melodie en/of tekst zingt, kan een dialoog ontstaan waarin emoties kunnen worden uitgedrukt. | |

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

7 maximumscore 3

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Vos maakt er een komische act van, een informeel en rommelig begin (in plaats van een min of meer serieuze, formele scène), speels en/of cabaretesk 1
- Dat doet hij door (drie van de volgende aspecten): 2
 - zwaar geschminkte figuren (ongeschoren, met chaotische kapsels) te laten zien.
 - acteurs in kostuums van tweederangs variétéartiesten te laten verschijnen.
 - een circuspiste te kiezen (in plaats van een kaal toneel).
 - een auto op te voeren die onmiddellijk uit elkaar valt.
 - de muzikanten als een circusband op te stellen.

Opmerking

Wanneer drie aspecten juist zijn 2 scorepunten toekennen; wanneer twee aspecten juist zijn 1 scorepunt en wanneer minder dan twee aspecten juist zijn geen scorepunten toekennen.

8 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Brecht laat zien dat in de kapitalistische maatschappij alles om geld en/of bezit draait (waarbij de macht in handen van schurken ligt) en dat andere waarden een ondergeschikte rol spelen, want Jimmy krijgt een relatief lichte straf voor (indirecte) moord maar hij krijgt de doodstraf omdat hij zijn schulden niet afbetaalde.

9 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Brecht wilde geen vierde wand, omdat die de illusie van een theatrale werkelijkheid in stand houdt die het publiek meesleept; Brecht wil dat het publiek zich ervan bewust is (en blijft) dat het naar theater kijkt 1
- De vierde wand wordt hier vooral doorbroken door de verteller die het publiek rechtstreeks aanspreekt 1

Opmerking

Wanneer opstelling rond circuspodium als antwoord op doorbreken is gegeven, geen scorepunten toekennen.

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

10 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het publiek moest woede of verontwaardiging voelen over de situatie die Brecht presenteert en/of over de misstanden in de maatschappij (als de boodschap begrepen wordt en/of de satirische lading herkend wordt), zodat ze in opstand zouden komen en/of actie zouden ondernemen.

Opmerking

Wanneer medelijden met Jimmy en Jenny als antwoord is gegeven, geen scorepunten toekennen.

11 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Het stuk past binnen de massacultuur omdat het (ook) over materialisme/hedonisme gaat, of omdat het hier is geënceneerd in de setting van een circusvoorstelling, een vorm van eenvoudig vermaak voor de massa 1
- Het sluit niet aan bij de massacultuur vanwege de maatschappijkritiek en/of de oproep tot verandering: in de huidige massacultuur is vooral behoefte aan verstrooiing en (gedachteloos) amusement en daarbij past geen kritische houding of (politiek) engagement 1

Blok 2 Expressie in dans en schilderkunst

12 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De voortschrijdende ontwikkeling van machines en vervoersmiddelen als auto en trein zorgde voor een nieuwe dynamiek.
- Elektrische verlichting zorgde ervoor dat ook 's nachts de dynamiek van het leven zichtbaar doorging.
- De wereldtentoonstellingen in Parijs (1889 en 1900) stuwden de dynamiek van de stad verder op (ze trokken veel bezoekers en toonden de nieuwste ontwikkelingen op technisch gebied).
- Grote steden als Parijs waren bruisend door de mensenmassa's en alle activiteiten die daarmee samenhangen (theaters, café's, reclame).

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

13 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Deze pioniers van moderne dans (hadden geen academische dansachtergrond en) gebruikten hun lichaam als expressiemiddel en/of zetten hun eigen emoties in als uitgangspunt voor beweging (dans drukt hun innerlijk uit); ze ontwikkelden dans om zich te uiten: het lichaam als vervoermiddel voor de ziel (zelfexpressie) 1
- In de negentiende-eeuwse romantiek werkten choreografen en dansers (en andere kunstenaars) volgens formele academische regels: de negentiende-eeuwse balletten moesten traditiegetrouw vaste onderdelen bevatten en de dansers dienden dit volgens de regels van academisch ballet uit te voeren (met vooral nadruk op virtuositeit) 1

14 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Op blote voeten kunnen dansers zich natuurlijker bewegen dan wanneer zij spitzen of ander schoeisel dragen. Vrij bewegen vanuit de mogelijkheden van het eigen lichaam was een uitgangspunt van de moderne dans.
- Op blote voeten hebben dansers een beter contact met de aarde. De bewegingen van moderne dans zijn (in verhouding tot het academisch ballet) meer naar de grond gericht.
- Het dansen op blote voeten werd geassocieerd met natuurlijkheid / zuiverheid / oorspronkelijkheid. Moderne dans liet zich onder meer inspireren door primitieve dansen van natuurvölker.

per juist antwoord 1

15 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- De bewegingen zijn hard en 'aangespannen': ze bouwt spanning op door soms in een houding te blijven zitten en onverwacht weer heftig te bewegen en/of ze klauwt (vergeefs) met haar handen 1
- Door het uitdrukingsloze, macabere masker (en het wilde kapsel en het verhullende gewaad) blijft het individu verborgen en krijgt de dans een enigszins naargeestig karakter 1
- De muziek roept een duistere sfeer op door het onvoorspelbare verloop: de plotsklapse harde/schelle klank van cimbaal en/of door een sterk wisselende ritmiek van het slagwerk 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-----------|---|-------------------|
| 16 | <p>maximumscore 3</p> <p>drie van de volgende aspecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> – (kleur) Het heldere rood in de achtergrond (heeft een symbolische werking:) benadrukt de hartstocht van de dansers. – (hanteringswijze/techniek) De energieke/grove kwaststreek sluit aan bij de extatische beweging van de dans. – (vorm) De vervorming van de lichamen / het ontbreken van detaillering verbeeldt de ongecontroleerde / wilde beweging van de dans. – (compositie/beweging) De vele diagonalen in de compositie suggereren een extatische dynamiek. | |
| | per juist aspect | 1 |
| 17 | <p>maximumscore 1</p> <p>Het antwoord moet de volgende strekking hebben: Primitieve culturen golden als voorbeeld van oorspronkelijkheid en ongekunstelde/authentieke expressie, niet bedorven door de westerse beschaving en/of de burgerlijke moraal.</p> | |
| 18 | <p>maximumscore 2</p> <p>De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vrijheid in de zin van niet gebonden aan oude normen en waarden of aan het elitaire; in de kunst het verwerpen van academisme en/of burgerlijke esthetiek: alles mag, zonder inperkende regels • vrij van de heerschappij van het (volwassen) verstand en/of de ratio: door vrije fantasie of met gevoel en spontaniteit (als van een kind) of door impulsiviteit | <p>1</p> <p>1</p> |

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

19 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- werkwijze: Appel gaat als een bezetene het doek te lijf alsof er geen controle is: hij smijt met verf, knijpt hele tubes uit op het doek, schildert met het paletmes of met twee handen tegelijk 1
- Appel is ondanks zijn uitspraak een serieus en professioneel kunstenaar want (één van de volgende): 1
 - zijn werk weerspiegelt een rationele intentie: het bewust zoeken naar een directe expressie en/of zijn onderwerp is de dynamiek van het schilderen zelf en dat maakt hij hier zichtbaar (en in het schilderij zijn de maat van zijn armen en de vaart van zijn bewegingen te zien).
 - hij beheerst zijn materiaal en de techniek (hij werkt geconcentreerd en gecoördineerd) en/of hij neemt tijdens het schilderproces intuïtieve beslissingen die gebaseerd zijn op zijn talent, opleiding en jarenlange (kijk- en schilders)ervaring: er komt uit wat hij beoogt (en hij weet wanneer het af is).
 - er ontstaat een abstract expressionistisch werk van grote artistieke kwaliteit: een dynamische compositie met gedoseerde kleuren (die helder blijven) in een eigen, herkenbare stijl.

20 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De opmerking van Appel (dat hij maar wat aanrommelde) relativeerde het elitaire karakter van de kunst en de kunstwereld in een tijd (de jaren zestig) van verzet tegen conformisme en het establishment.

21 maximumscore 3

drie van de volgende:

- De dansers lopen letterlijk tegen de muur, alsof ze opgesloten zijn of geen uitweg meer weten.
- Ze strompelen wild en blindelings rond, als waanzinnigen.
- Ze botsen tegen de stoelen, alsof ze niet weten waar ze in hun paniek heen willen.
- Ze (dreigen steeds te) vallen, wat panisch aandoet.
- Ze laten hun hoofd voor- en achterover vallen, wat wanhopig of hysterisch aandoet.
- Het herhalen van steeds dezelfde bewegingen doet manisch aan.
- Door de vertragingen lijken de dansers verdoofd, als slaapwandelaars.

per juist antwoord 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

22 maximumscore 2

- De donkere, kale (café)ruimte, nauwelijks verlicht (terwijl het buiten avond of nacht is), geeft een verlaten, naargeestige sfeer 1
- De vele stoelen (maken de ruimte chaotisch en) benadrukken de leegte en de eenzaamheid en de afwezigheid van mensen 1

23 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Bausch esthetiseert het trauma van het schuldige Duitse volk en/of verbeeldt via individuele emoties van de dansers de collectieve open wond (het 'litteken') van het Duitse volk (die ook in de jaren zeventig nog gevoeld werd).

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De 3D-technologie maakt het mogelijk om heel dicht bij de danser te komen (nog dichterbij dan bij een dansoptreden in het theater), om bijna om de danser heen te bewegen, om de bewegingen en daarmee de emoties als het ware mee te voelen.

Blok 3 Zingen en schreeuwen

25 maximumscore 3

drie van de volgende:

- verzet tegen de ratio als enige bron van kennis: Faust is teleurgesteld in de wetenschap.
- belangstelling voor / herwaardering van het gevoel (en de ervaring): Faust hunkert naar liefde / hartstocht / passie.
- nadruk op het individu/subject: het onderwerp is de gevoelswereld van het individu Faust.
- de vlucht in een andere wereld: fascinatie voor onderwerpen die buiten de realiteit staan, bijvoorbeeld sprookjesachtige elementen en/of magie en toverij in de heksenkeuken.
- de verheerlijking van gewone mensen: Gretchen is een vroom volksmeisje.

per juist antwoord 1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

26 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- De drukke beweging van de pianobegeleiding verbeeldt de onrust die Gretchen voelt als zij aan haar geliefde denkt.
- Kleine versnellingen en vertragingen in het tempo en/of dynamische verschillen in de pianobegeleiding dragen bij aan de sfeer van onrust en/of verlangen en/of verbeelden haar kloppende hart (basnoten).
- De pianobegeleiding schakelt naar vloeiend / lyrisch als ze de schoonheid van haar geliefde bezingt.
- Af en toe neemt het volume toe om de kracht van haar verlangen te benadrukken.
- De drukke pianobegeleiding stopt even na het hoogtepunt (zijn kus) en wekt de suggestie dat zij in verwarring stopt met spinnen.

per juist antwoord

1

27 maximumscore 1

één van de volgende:

- In de romantiek werd gestreefd naar het uitdrukken van emoties: het lied is een ultieme vorm om emotie uit te drukken, omdat muziek en tekst/poëzie elkaar versterken.
- In de romantiek was het individu van belang: in een lied houdt één zanger(es) een monoloog, waardoor het een geschikte vorm is om individuele emoties te benaderen.
- In de romantiek was het uitdrukken van emoties van belang: Het lied is een intieme vorm, waarbij het publiek dicht bij de musicus zit, de tekst verstaanbaar blijft, subtiele nuances tot hun recht komen.

28 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Ze vormden een ideale gelegenheid voor zangers om met het nieuwe genre van het kunstlied te experimenteren (een veilige setting voor het kunstlied om tot bloei te komen).
- Tekst en muziek van de liederen kwamen het beste over in de akoestiek van een kleine ruimte.
- De emotionele inhoud van de liederen kwam er beter tot zijn recht.
- Schubert vond er als componist een klankbord voor zijn werk.

per juist antwoord

1

| Vraag | Antwoord | Scores |
|---|----------|--------|
| 29 maximumscore 3 | | |
| • De muziek ondersteunt de emotie (twee van de volgende): – met lange, breed uitgesponnen frases in de melodie. – met een gigantisch orkest dat de zangeres ondersteunt. – met golvende, herhalende opstuwingsen in het orkest die de opwinding van Isolde intensiveren. – met een opbouw naar een enorme climax ('in des Welt-Atems wehendem All'). – met de uiteindelijke ontspanning/verlossing op de laatste regels. | | 2 |
| • het effect: De dramatiek van de muziek vergroot de emotie uit, waardoor het publiek wordt meegesleept in Isoldes extase en/of waardoor de emotie voor iedereen herkenbaar is | | 1 |
| 30 maximumscore 1 | | |
| Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende): – Romantische kunstenaars idealiseerden de middeleeuwen als een periode waarin de mensheid nog puur was en vrij van industriële smetten: het opdiepen van middeleeuwse legenden past in die visie. – In de romantiek was sprake van opkomend nationalisme / nationaal bewustzijn (Duitsland was nog geen eenheid, men was op zoek naar gemeenschappelijke wortels) en Duitse kunstenaars raakten daardoor geïnteresseerd in de geschiedenis van hun taalgebied. | | |
| 31 maximumscore 2 | | |
| • Voor Wagner is een Gesamtkunstwerk muziektheater of romantisch muzikdrama waarin poëzie, decor, mise-en-scène, handeling en muziek tot een eenheid zijn gesmeed (tot een doorlopende stroom, een oneindige melodie, waarbij het orkest niet alleen begeleidt maar het verhaal draagt en de emoties van de personages weerspiegelt) | | 1 |
| • Wagner wilde (één van de volgende): – de concentratie bij het publiek vergroten of het publiek meeslepen in één totaalervaring: muziek, theater, dichtkunst en beeldende kunst in decor en kostuums. – het publiek een onontkoombare, verpletterende ervaring bieden als afspiegeling van de eigen morele worstelingen, twijfels en emoties in het bestaan (al dan niet ter loutering, als catharsis). | | 1 |

| Vraag | Antwoord | Scores |
|-------|----------|--------|
|-------|----------|--------|

32 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (drie van de volgende):

- (tekst) De tekst protesteert tegen de plichten waaraan een vrouw moet voldoen: zwanger worden en kinderen krijgen en/of is een feministisch beroep op zelfbeschikking (met verwijzing naar Simone de Beauvoir).
- (tekst) De toon van de tekst is provocerend (tabletten *vreten*, geen kinderen *nemen*).
- (zang) Zij schreeuwt haar tekst uit.
- (performance) Haar uiterlijk met zwarte make-up en de speen in haar oren (spot met de kindervens) is vrijgevochten en/of provocerend (in plaats van meisjesachtig of lief).
- (begeleiding) Het protest wordt versterkt door opruiende begeleiding op drumstel, keyboard en scheurende elektrische gitaren en/of door hun enorme volume.

per juist antwoord

1

33 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Hagen: Punk is een subcultuur die een manier van leven inhoudt, gekenmerkt door verzet/desillusie/pessimisme en een ver doorgevoerde anarchistische houding: daarbinnen wordt niet geaccepteerd dat iemand alleen maar een punker 'speelt' op het podium. Dus Hagen is steeds de alternatieve punker die haar anarchistische boodschap (die dan ook verstaanbaar moet zijn) uitdraagt
- Gossow (een van de volgende):
 - De heftige manier waarop Gossow emoties/gevoelens uitschreeuwt (als een ongeremde 'rock-chick') is niet zozeer een levenshouding als wel een artistieke vorm, die beperkt blijft tot haar optredens (en die binnen de heavymetalscene ook wel gerelativeerd kan worden).
 - Dit soort (heavy metal) uitingen zijn dermate heftige manieren van het (oproepen van en) uitdrukken van gevoelens, dat ze meestal beperkt blijven tot het optreden zelf.
 - Dit soort enerverende optredens kost veel energie (en een goed beheerste stemtechniek) en vraagt dus een goede conditie van de grunter: daarbij past een gedisciplineerd en gezond leven in plaats van een leven dat geassocieerd wordt met het imago van (seks en drugs en) rock&roll en/of in de huidige tijd is gezond leven 'trendy'.

1

1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 20 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen (voor zover deze niet elders in het examen zijn aangegeven)

n.v.t.